ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВИКЛЮЧЕННЯ ДЕРЖАВ ІЗ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ: РОЛЬ СТАТТІ 60 ВІДЕНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ ЄС

ДІДИЧ Тарас Олегович - доктор юридичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри теорії та історії права та держави Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID: 0000-0002-2442-8138

УДК 341.174

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.62

Стаття присвячена комплексному дослідженню правових підстав, змісту та практичних аспектів застосування механізмів виключення держав із міжнародних організацій. На основі аналізу норм міжнародного договірного права з'ясовано, що стаття 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, яка визначає правові наслідки істотного порушення багатостороннього договору, може виступати універсальною правовою підставою для припинення членства держави в міжнародній організації у випадках, коли відповідні положення не врегульовані установчим актом. Досліджено співвідношення між диспозитивним характером цієї норми та спеціальними санкційними механізмами, передбаченими установчими договорами окремих міжнародних організацій.

Особливу увагу приділено типології міжнародних організацій на «закриті» та «відкриті», оскільки наявність або відсутність визначених критеріїв членства безпосередньо впливає на можливість виключення держави-порушника. У роботі проаналізовано наукові позиції, які по-різному оцінюють межі допустимого застосування санкційних процедур, включно з можливістю виключення держави навіть за відсутності прямої договірної норми. Наведено аргументи щодо того, що в «закритих» організаціях виключення є більш юридично та політично обґрунтованим, тоді як у «відкритих» організаціях його легітимність викликає суттєві дискусії.

У статті окремо розглянуто специфіку правопорядку Європейського Союзу, в якому стаття 7 Договору про Європейський Союз регламентує лише механізм призупинення певних прав держави-члена, не передбачаючи процедури її виключення. На основі аналізу доктринальних підходів (T. Giegerich, M. Ruffert, M. Pechstein та ін.) обґрунтовано, що у випадках серйозного і тривалого порушення державою фундаментальних цінностей ЄС питання фактичного виключення може бути розглянуте крізь призму норм загального міжнародного права, насамперед статті 60 Віденської конвенції.

Зроблено висновок, що інститут виключення держави з міжнародної організації залишається мало структурованим і недостатньо кодифікованим у сучасному міжнародному праві. Відсутність уніфікованих критеріїв, процедур і правових наслідків для держав-порушників створює правову невизначеність і може сприяти політизації рішень міжнародних організацій. У цьому зв'язку у статті підкреслено необхідність подальшого теоретичного опрацювання та розроблення погоджених міжнародно-правових механізмів, які б забезпечували ефективне реагування на істотні порушення з боку держав-членів і сприяли зміцненню міжнародного правопорядку.

Ключові слова: міжнародні організації; виключення держави; членство держав; істотне порушення міжнародного договору; стаття 60 Віденської конвенції; міжнародне публічне право; Договір про Європейський Союз; припинення членства; універсальні та регіональні організації.

Постановка проблеми

Попри значну роль міжнародних організацій у формуванні та підтриманні міжнародного правопорядку, питання реагування на істотні порушення зобов'язань державами-членами залишається однією з найменш урегульованих сфер міжнародного публічного права. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, зокрема стаття 60, формує універсальну правову основу для припинення або призупинення дії багатосторонніх договорів у разі істотного порушення. Водночас застосування цих положень до міжнародних організацій викликає складні теоретичні та практичні питання, оскільки припинення дії установчого договору щодо певної держави фактично тотожне її виключенню з організації.

Особливої уваги потребує аналіз правопорядку Європейського Союзу, у межах якого стаття 7 Договору про Європейський Союз передбачає лише механізм призупинення певних прав держави-члена, але не передбачає її виключення. Ця інституційна особливість породжує низку запитань щодо взаємодії автономного правового режиму ЄС із нормами загального міжнародного права. Таким чином, постає фундаментальна проблема — чи може стаття 60 Віденської конвенції виконувати функцію універсального механізму виключення держави з міжнародної організації у випадках, коли установчий договір не містить відповідних положень, або коли такі процедури є неповними чи недостатніми.

Відсутність чітких і загальновизнаних критеріїв, процедур та правових наслідків виключення держави з міжнародної організації значно ускладнює правозастосування, створює прогалини в інституційному регулюванні та обумовлює ризики політизації рішень. Саме тому системне дослідження юридичної природи виключення держави з міжнародної організації, його правових підстав, співвідношення норм установчих договорів і положень загального міжнародного права є актуальним як для теорії міжнародного права, так і для практики функціонування сучасних міжнародних інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика правової природи міжнародних організацій, статусу держав-членів та наслідків порушення ними договірних зобов'язань широко висвітлена у працях провідних дослідників. Зокрема, C. Amerasinghe, H. G. Schermers, C. G. Fenwick, J. Klabbers та R. Kolb аналізують питання суб'єктності міжнародних організацій, їх інституційної структури та договірних засад членства. Значну увагу нормам Віденської конвенції про право міжнародних договорів, насамперед положенням статті 60 про істотне порушення багатосторонніх договорів, приділяють T. Giegerich, M. N. Shaw, M. E. Villiger, L. B. Sohn та J. Makarczyk. У їхніх роботах простежуються різні підходи до можливості застосування статті 60 до установчих договорів міжнародних організацій, включно з питанням фактичного виключення держави-порушника. У сфері регіональних організацій важливими є дослідження K. Dzehtsiarou і D. K. Coffey щодо санкційних механізмів у Раді Європи, а також праці M. Ruffert та M. Pechstein, які розглядають співвідношення статті 7 Договору про Європейський Союз із загальними нормами міжнародного договірного права. Попри наявні напрацювання, комплексний аналіз виключення держав із міжнародних організацій у контексті взаємодії статті 60 Віденської конвенції, типології організацій та спеціальних санкційних процедур залишається недостатньо дослідженим, що й зумовлює актуальність даної статті.

Отже, **метою цієї статті** є комплексний аналіз правових підстав, механізмів та умов застосування процедури виключення держав із міжнародних організацій, з'ясування співвідношення статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів з установчими договорами відповідних організацій, а також виявлення особливостей реалізації санкційних процедур у регіональних інтеграційних об'єднаннях, зокрема Європейському Союзі.

Методологічну основу статті становить сукупність загальнонаукових і спеціально-правових методів, що забезпечують комп-

лексне та об'єктивне дослідження правової природи виключення держав із міжнародних організацій. Зокрема, застосовано формально-юридичний метод для аналізу норм Віденської конвенції про право міжнародних договорів, Договору про Європейський Союз та рішень Міжнародного Суду ООН; системно-структурний метод — для дослідження взаємозв'язку між механізмами санкціонування та структурою міжнародних організацій; порівняльно-правовий метод — для виявлення відмінностей у підходах універсальних та регіональних організацій до питань членства і виключення держав; історико-правовий метод — для відтворення еволюції інституту виключення держав у практиці міжнародних організацій; а також метод логічного аналізу та узагальнення — для формування висновків і виявлення тенденцій у розвитку відповідних правових механізмів.

Виклад основного матеріалу

Міжнародні організації зазвичай утворюються державами на основі міжнародного договору, мають принаймні один інституційний орган та володіють волею, відокремленою від волі держав-членів [7, с. 27]. У такому розумінні міжнародні організації виступають суб'єктами міжнародного права, тобто наділені відповідними правами та обов'язками. Вони також можуть самі набувати статусу члена інших міжнародних організацій. Залежно від застосованих критеріїв, сучасна кількість міжнародних організацій оцінюється в межах від 250 до 350.

Членство держав у міжнародних організаціях, а також пов'язані з ним права й обов'язки за своєю природою ґрунтуються на міжнародному договорі, а відтак регулюються нормами договірного права, кодифікованими у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року [16]. Порушення договору, що створює міжнародну організацію, у певних випадках може призвести до призупинення членських прав — як повного, так і часткового — щодо участі держави в органах, де вона представлена. В інших випадках таке порушення може стати підставою для виключення, що означає остаточне припинення членства держави у міжнародній організації [15, с. 1387].

Виключення держави фактично є найбільш радикальним інструментом реагування організації на недотримання державою встановлених норм та зобов'язань [3, с. 453]. Втім, на практиці такі рішення застосовуються вкрай рідко. Частково це пояснюється тим, що збереження держави в межах організації часто вважається доцільнішим, оскільки дає можливість продовжувати контролювати її поведінку; водночас безкарне порушення правил організації може підірвати її авторитет. У ряді випадків наслідки, подібні до юридичного виключення, досягаються шляхом створення для держави таких умов, за яких вона фактично змушена вийти з організації або не має іншої реальної альтернативи, окрім добровільного виходу [9, с. 482].

Принцип pacta sunt servanda, закріплений у статті 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, передбачає обов'язок держав сумлінно виконувати взяті на себе міжнародно-правові зобов'язання. Водночас держава-учасниця договору не може вимагати від інших сторін його належного виконання, якщо сама порушує власні обов'язки [6, с. 1019].

Цей принцип послідовно підтверджується практикою Міжнародного Суду ООН та закріплений у положеннях Конвенції [8]. Так, Міжнародний Суд виходить із того, що мова йде про загальний принцип права, за яким право на припинення договору у зв'язку з його порушенням презюмується щодо всіх договорів, за винятком угод гуманітарного характеру. Наслідки порушення багатостороннього договору визначені статтею 60 Віденської конвенції, яку розглядають як кодифікацію наявних норм звичаєвого міжнародного права.

Відповідно до пункту 3(b) статті 60 Віденської конвенції, істотним порушенням багатостороннього договору вважається таке порушення, що становить ухилення від виконання положення, яке є ключовим для досягнення об'єкта чи мети договору. У пункті 2 цієї статті визначено можливі заходи реагування для інших держав-учасниць, зокрема повне або часткове призупинення

дії договору як щодо держави-порушника, так і у взаємовідносинах між усіма сторонами.

Положення статті 60(2)(a) передбачають, що сторона, яка зазнала особливого впливу від порушення, може посилатися на таке порушення як на підставу для призупинення дії договору у своїх відносинах з державою-порушником. Відповідно до статті 60(2)(b) Конвенції будь-яка інша держава-учасниця, окрім порушника, може посилатися на істотне порушення як на підставу для призупинення договору в цілому або частково щодо себе, якщо характер договору є таким, що істотне порушення однією стороною радикально змінює становище всіх інших сторін щодо подальшого виконання їхніх зобов'язань. При цьому як другорядні, так і основні положення договору можуть визнаватися такими, що мають істотне значення для реалізації його об'єкта та мети [14, с. 138].

У площині застосування санкцій до держав-членів міжнародних організацій особливе значення має пункт 3(b) статті 60 Віденської конвенції, який пов'язаний із визначенням положення, істотного для досягнення об'єкта чи мети договору. Для застосування цього положення недостатньо самого факту порушення договору: необхідно довести, що держава відступила саме від такого правила, яке є ключовим для реалізації предмета та цілей відповідного договору.

У випадку установчих договорів міжнародних організацій може створюватися враження, що об'єкт і мета договору фактично збігаються із завданнями самої організації. Втім, важливо враховувати, що порушення не вважатиметься істотним, якщо воно є виправданим: спеціальною нормою договору; реакцією, дозволеною статтею 60 на попереднє істотне порушення іншою стороною; дією за наявності обставин, що виключають протиправність, або підставами, прямо передбаченими Статутом ООН.

Стаття 60 оперує поняттям «істотного», а не «фундаментального» чи «серйозного» порушення, виходячи з того, що положення, яке сторона вважає необхідним для ефективної реалізації договору та яке спонукало її приєднатися до нього, визнається істотним навіть тоді, коли воно має допоміжний характер. Ця стаття має характер диспозитивної норми (jus dispositivum), що прямо закріплено в пункті 4. Саме тому, якщо установчий договір певної міжнародної організації містить власні механізми реагування на порушення з боку держав-членів: варто підкреслити, що такі спеціальні положення мають пріоритет над загальними нормами статті 60(1)–(3) Конвенції, які набувають ролі резервних норм (leges generales) [16].

У межах механізму статті 60 Віденської конвенції право на ініціювання процедури належить державам-учасницям, а не самій організації, що діє через свої інститути. При цьому положення статті 60 не змінюють дії норм міжнародного звичаєвого права щодо відповідальності держави за шкоду, спричинену порушенням її договірних зобов'язань. У той же час реалізація статті 60 Конвенції підпорядковується принципу пропорційності, що означає таке: допустимим заходом у ситуаціях, коли припинення дії договору було б непропорційним, є лише призупинення його виконання.

Беручи до уваги, що стаття 60 Віденської конвенції регламентує припинення дії багатосторонніх договорів і не містить жодних винятків щодо міжнародних організацій, видається обґрунтованим висновок, що її положення поширюються й на установчі договори таких організацій. У цьому разі припинення дії відповідного договору щодо держави, яка вчинила істотне порушення його положень, фактично означало б позбавлення цієї держави членства у міжнародній організації. Подібний підхід знаходить підтвердження у працях Гіґеріха та Фенвіка, які прямо наголошують на застосовності статті 60 до міжнародних організацій [5, с. 87; 6, с. 1023].

Разом з тим Амересінґе висуває іншу концепцію, стверджуючи, що можливість імпліцитного виключення держави-порушника можна обґрунтувати насамперед щодо так званих «закритих» організацій, натомість для «відкритих» така можливість не є очевидною [1, с. 73]. Водночас автор не пропонує переконливого пояснення, чому загальні положення статті 60 Конвенції не повинні застосовуватися однаковою мірою до

обох типів організацій, особливо з огляду на універсальний характер норм, спрямованих на забезпечення цілісності та ефективності міжнародних договорів.

Пропонуємо проаналізувати цю класифікацію міжнародних організацій детальніше. Так, «закриті» міжнародні організації зазвичай характеризуються тим, що їхнє членство ґрунтується на відповідності певним заздалегідь визначеним критеріям — географічним, політичним або економічним. Для набуття статусу члена держава повинна цим критеріям відповідати, а в разі невиконання держава може бути позбавлена членства навіть за відсутності прямої процедури виключення, якщо організація офіційно констатує таку невідповідність [13, с. 95].

Інші вчені наголошують, що для організацій подібного типу, зокрема Ради Європи, принциповим є те, щоб держави-члени поділяли спільні цінності та брали активну участь у досягненні цілей організації. Відповідно спроба держави-члена підірвати ці цінності у межах організації з обмеженим колом учасників має, як правило, значно серйозніші наслідки, ніж аналогічні дії у глобальних універсальних структурах [3, с. 462].

Інша ситуація спостерігається у «відкритих» міжнародних організаціях, діяльність яких ґрунтується на принципі універсальності. Амересінґе стверджує, що сам принцип універсальності не сприяє презумпції допустимості виключення держави-члена. Однак він водночас визнає, що навіть у таких організаціях наявність критеріїв членства означає можливість позбавлення членства держав, які перестали відповідати цим умовам, навіть за відсутності спеціально передбаченої процедури виключення [1, с. 39].

У той же час питання застосовності механізму статті 60 Віденської конвенції до правопорядку Європейського Союзу так само залишається дискусійним. Гіґеріх вважає, що положення статті 60 не можуть застосовуватися до права ЄС, оскільки установчі договори Союзу формують «самодостатній правовий режим», у межах якого держави-члени позбавлені можливості призупиняти виконання власних зобов'язань у відповідь на порушення іншими державами [6, с. 1040]. Відповідно ані призупинення, ані виключення держави-члена не допускається поза процедурою, передбаченою статтею 7 Договору про Європейський Союз.

Так, стаття 7 Договору про Європейський Союз визначає, що за вмотивованою пропозицією однієї третини держав-членів, Європейського парламенту або Європейської комісії Рада може більшістю у чотири п'ятих визначити, що існує очевидний ризик серйозного порушення державою-членом цінностей, визначених у статті 2 Договору. Перед ухваленням рішення держава має бути заслухана, і Радою можуть бути надані рекомендації. Рада також регулярно перевіряє актуальність свого рішення. Європейська рада може одностайно встановити факт серйозного та тривалого порушення цінностей статті 2 державою-членом після надання їй можливості висловити свою позицію [4].

Якщо порушення підтверджене, Рада може кваліфікованою більшістю ухвалити рішення про призупинення певних прав, що випливають з договорів для відповідної держави-члена, включно з її правом голосу в Раді. При цьому враховуються можливі наслідки для фізичних та юридичних осіб. Обов'язки держави за договорами залишаються чинними. Рада може згодом змінити або скасувати застосовані санкції, якщо обставини, що стали підставою для їх ухвалення, змінилися.

Руфферт пропонує інший підхід і стверджує, що взаємозв'язок статті 7 Договору про Європейський Союз та статті 60 Віденської конвенції слід тлумачити таким чином, що спершу має бути вичерпана процедура статті 7, і лише у разі її неефективності можливим є звернення до загальних механізмів міжнародного публічного права [12, с. 35].

Пехштайн звертає увагу на те, що сфера застосування статті 7 Договору про Європейський Союз обмежена порушенням цінностей, закріплених у статті 2 цього ж Договору, тоді як серйозні порушення установчих договорів ЄС можуть стосуватися й інших норм, не пов'язаних безпосередньо зі статтею 2 [10, с. 85]. Крім того, санкційний інструментарій статті 7 Договору про Європейський Союз є вужчим, ніж у статті 60

Віденської конвенції, оскільки передбачає лише призупинення прав, але не виключення держави-члена.

Відтак, за висновком Пехштайна, хоча питання призупинення членства держави в Європейському Союзі (принаймні у випадку порушення статті 2 Договору про Європейський Союз) повинно вирішуватися виключно в межах процедури, визначеної статтею 7 цього Договору, питання виключення держави-члена потенційно може регулюватися нормами загального міжнародного права — зокрема, статтею 60 Віденської конвенції.

У цьому аспекті цікаво зазначити, що вперше в історії європейської інтеграції ідея можливості виключення держави-члена з'явилася у доповіді, представленій на Мадридській Європейській Раді 1995 року. Створена група для переговорів отримала мандат підготувати пропозиції для Міжурядової конференції 1996 року, яка згодом завершилася укладенням Амстердамського договору. У документі зазначалося, що в межах групи існує консенсус щодо необхідності включення до Договору положення, яке дозволяло б призупиняти права або навіть виключати державу-члена, якщо вона порушує фундаментальні права людини чи базові демократичні принципи [11].

Однак під час переговорів держави-члени погодилися лише на частину цієї рекомендації. У підсумку до Амстердамського договору було включено норму, яка наділяла Раду Міністрів повноваженням констатувати «серйозне та тривале порушення» основоположних цінностей ЄС у певній державі-члені та, діючи кваліфікованою більшістю, призупиняти окремі права, що випливають із застосування установчих договорів щодо відповідної держави. Найчастіше як приклади таких порушень наводять масові та системні порушення прав людини або державний переворот (coup d'état).

Включення санкційного механізму до установчих договорів Європейського Союзу безсумнівно мало превентивний характер і було спрямоване на підготовку до майбутнього розширення за рахунок країн Центральної та Східної Європи. На щастя, після вступу ці держави не продемонстрували системних відступів від базових демократичних принципів, і процедура, передбачена статтею 7 Договору про Європейський Союз, досі жодного разу не була формально задіяна. Проте її актуальність зберігається, оскільки останні звіти Європейської Комісії щодо Туреччини вказують на суттєві проблеми у сферах демократії, верховенства права, дотримання прав людини та захисту прав меншин. Водночас опитування громадян ЄС показують, що свобода та демократичні цінності є ключовими критеріями, які слід враховувати перед черговим розширенням Союзу.

Колишній посол Європейської Комісії у Сполучених Штатах Джон Брутон назвав статтю 7 Договору про Європейський Союз «важливим бастіоном демократії в Європі» та висловив думку, що її застосування потенційно може призвести до виключення «проблемних» держав-членів [2].

Це зумовлює закономірне запитання: якщо Союз може відмовити в членстві державі-кандидату, яка грубо порушує основоположні демократичні принципи, то чи може він застосувати подібний підхід і щодо держави, яка вже є членом ЄС?

Висновки

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що інститут виключення держави з міжнародної організації є винятковим механізмом, який застосовується лише за наявності особливо серйозних порушень зобов'язань, що становлять основу правопорядку відповідної організації. З огляду на диспозитивний характер статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, її положення можуть застосовуватися лише у тих випадках, коли установчий договір не містить спеціальних норм щодо санкційних процедур. У цьому контексті стаття 60 виступає як універсальна, але в той же час резервна правова конструкція, спрямована на забезпечення стабільності та цілісності договірних відносин. Сучасні міжнародні організації істотно різняться за природою, структурою та критеріями членства. «Закриті» організації, засновані на певних політичних, географічних або ціннісних вимогах, мають ширший потенціал для застосу-

вання санкцій проти держав-членів, які більше не відповідають заявленим стандартам. Натомість «відкриті» організації, що ґрунтуються на принципі універсальності, формально демонструють нижчий рівень схильності до виключення, хоча й не позбавлені такої можливості, якщо порушення критеріїв членства є істотними. Правопорядок Європейського Союзу демонструє специфічний підхід: стаття 7 Договору про Європейський Союз передбачає лише призупинення прав держави-члена, але не її виключення. Це підтверджує тенденцію до обмеження санкційних механізмів суворо визначеними межами внутрішнього права Союзу. Разом із тим, низка науковців справедливо вказує на те, що у разі відсутності прямої процедури виключення певну роль можуть відігравати норми загального міжнародного права, зокрема стаття 60 Віденської конвенції.

Література

1. Amerasinghe C. F. (2005). *Principles of the institutional law of international organizations* (2nd ed.). Cambridge University Press.

2. Bruton J. (2004, April 28). *Speech by John Bruton, Vice President of the European People's Party and Former PM of the Republic of Ireland*. American Enterprise Institute. Retrieved from https://www.aei.org/research-products/speech/speech-by-john-bruton-vice-president-of-the-european-peoples-party-and-former-pm-of-the-republic-of-ireland/

3. Dzehtsiarou K. & Coffey D.K. (2019). Suspension and expulsion of members of the Council of Europe: Difficult decisions in troubled times. *International and Comparative Law Quarterly, 68*(2), 443–476.

4. European Union. (2012). *Consolidated version of the Treaty on European Union*, Article 7. Official Journal of the European Union, C 326, 17–18.

5. Fenwick C. G. (1962). *International law*. Appleton-Century-Crofts.

6. Giegerich T. (2012). In O. Dörr & K. Schmalenbach (Eds.), *Vienna Convention on the Law of Treaties: A commentary* (pp. 1017–1035). Springer.

7. Harrington A. (2018). *International organizations and the law*. Taylor & Francis.

8. International Court of Justice. (1971). *Legal consequences for states of the continued presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council resolution 276 (1970)*, Advisory Opinion, ICJ Reports 1971, 16.

9. Makarczyk J. (1982). Legal basis for suspension and expulsion of a state from an international organization. *German Yearbook of International Law, 25*, 465–504.

10. Pechstein M. (2018). Article 7 EUV. In R. Streinz (Ed.), *EUV/AEUV: Kommentar* (3rd ed.). C. H. Beck.

11. Progress Report from the Chairman of the Reflection Group on the 1996 Intergovernmental Conference. (1995, September 1). SN 509/1/95 Rev 1 (REFLEX 10).http://www.unizar.es/euroconstitucion/documents/Progress%20Report%201995.pdf

12. Ruffert M. (2016). Article 7 EUV. In C. Calliess & M. Ruffert (Eds.), *EUV/AEUV: Das Verfassungsrecht der Europäischen Union. Kommentar* (5th ed.). C. H. Beck.

13. Schermers H.G. (1980). *International institutional law*. Kluwer.

14. Shaw M.N. (2018). *International law* (8th ed.). Cambridge University Press.

15. Sohn L.B. (1964). Expulsion or forced withdrawal from an international organization. *Harvard Law Review,* 77, 1381–1397.

16. United Nations – International Law Commission. (1969). *Vienna Convention on the Law of Treaties*. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

LEGAL GROUNDS FOR THE EXPULSION OF STATES FROM INTERNATIONAL ORGANIZATIONS: THE ROLE OF ARTICLE 60 OF THE VIENNA CONVENTION AND THE INSTITUTIONAL PRACTICE OF THE EU

The article offers a comprehensive examination of the legal foundations, substantive elements, and practical aspects of the mechanisms for expelling states from international organizations. Based on an analysis of the norms of international treaty law, it is demonstrated that Article 60 of the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties, which establishes the legal consequences of a

material breach of a multilateral treaty, may serve as a universal legal basis for terminating a state's membership in an international organization in cases where the relevant procedures are not specified in the constitutive instrument. The study explores the relationship between the dispositive nature of this provision and the special sanctioning mechanisms contained in the founding treaties of individual international organizations.

Particular attention is devoted to the typology of international organizations as «closed» or «open» since the presence or absence of explicit membership criteria directly affects the possibility of expelling a non-compliant member state. The article analyzes scholarly positions that differently assess the permissible scope of sanctioning mechanisms, including the possibility of expulsion even in the absence of an express treaty provision. It is argued that in «closed» organizations such expulsion is more legally and politically justified, whereas in «open» organizations its legitimacy raises significant debate.

The article separately examines the specific nature of the legal order of the European Union, where Article 7 of the Treaty on European Union provides only for the suspension of certain rights of a member state and does not contain any expulsion procedure. Drawing on doctrinal approaches (T. Giegerich, M. Ruffert, M. Pechstein, among others), it is argued that in cases of serious and persistent violations of the EU's fundamental values, the issue of de facto expulsion may be considered through the lens of general international law, particularly Article 60 of the Vienna Convention.

The study concludes that the institution of expelling a state from an international organization remains poorly structured and insufficiently codified in contemporary international law. The absence of unified criteria, procedures, and legal consequences for non-compliant states creates legal uncertainty and may encourage the politicization of decisions within international organizations. In this regard, the article highlights the need for further theoretical elaboration and the development of coherent international legal mechanisms capable of ensuring effective responses to material breaches by member states and strengthening the international legal order.

Keywords: international organizations; expulsion of a state; state membership; material breach of a treaty; Article 60 of the Vienna Convention; public international law; Treaty on European Union; termination of membership; universal and regional organizations.